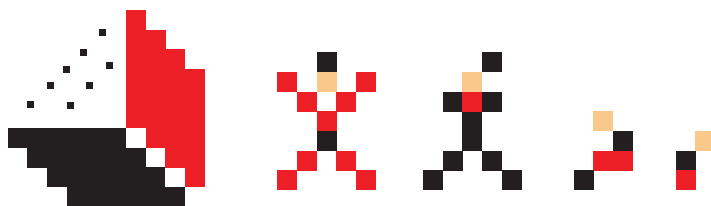

Міністерство культури України
Національна бібліотека України для дітей

Для чого читати вголос?

Консультація

Київ 2015

Міністерство культури України
Національна бібліотека України для дітей

Для чого читати вголос?

Консультація

Київ 2015

ББК 78.073

Ч-69

УДК 028

Автор-укладач Н. І. Безручко
Літературний редактор О. А. Кадькаленко
Відповідальний за випуск А. І. Гордієнко

Для чого читати вголос? : Консультація / Нац. б-ка України для дітей ; авт.-уклад. Н. І. Безручко. — Київ, 2015. — 24 с.
Мета консультації показати в умовах, коли падає інтерес до читання в усьому світі і, зокрема, в Україні, чому треба читати вголос, коли і як як можна привити бажання читати вголос. І для чого це взагалі потрібно?
Консультація стане в пригоді бібліотекарям, батькам, вчителям.

© Національна бібліотека України для дітей

Прекрасна людина, що любить книгу. Пристрасть до читання – благородна, а благородним людину робить не процес читання, а результат цього процесу, якщо він виражений в його поведінці, відношенні до людей і справи достатньо яскраво.

Ще в 2010 р. в статті «Відродити історичні традиції сімейного читання в Україні» [1], автор акцентувала увагу на тому, що читання – це праця, і як будь-яка праця потребує відповіді на питання – «навіщо?». Навіщо батькам потрібно, щоб дитина відволіклася від телевізора (якщо потрібно) і слухала як батьки читають? Навіщо потрібно, щоб ця книга неодмінно була озвучена вголос? Навіщо у час комп’ютерних технологій та телебачення знадобилося відроджувати давно забуту, застарілу традицію, для якої немає ні часу, ні умов і котра вимагає усвідомлених і немалих зусиль?

Спробуємо відповісти. Інформація, що заповонила світ, захопила і сучасну школу. Діти йдуть в бібліотеку за інформацією. Словом «інформація» частенько замінюється слово «читання». Книгою почали «користуватися», з нею стали «знайомитися», з текстом – «працювати», але не читати. Особливо страждає від інформаційного буму читання художньої літератури, перш за все класики. З книгою знайомляться через адаптовані видання – в кращому випадку, а в гіршому – через енциклопедичні словники.

Видатний український педагог, письменник, теоретик і практик в галузі громадянського виховання кінця XIX – початку XX ст. С. Ф. Русова (1856-1940 рр.) особливого значення надавала місцю дитячої книги в творчій самостійній діяльності дитини, як «джерелу освіти і моральності, естетичного виховання...», «...щоб дитина навчилася читати свідомо, знаходити в книжці глибокий зміст...» [С. 4]. Вона наголошувала на обов’язковому введенні в шкільний курс «годин читання». Питанням дитячого читання вона присвятила низку робіт («Про колективне і групове читання», «Засоби поширення книжок», «О необходимости малорусских книг») тощ о. Традиції спільного читання прийшли до нас з давніх часів і передбачали духовне спілкування родини,

виникнення, зміцнення невидимих духовних зв'язків між людьми і мали неповторний бібліотерапевтичний ефект. Старші члени родини звертали увагу молодших на книги, котрі запам'яталися і полюбилися їм в дитинстві, ці улюблені книги часто зберігалися в домашній бібліотеці. Вони передавалися з покоління в покоління як реліквії. Так відбувалося велике навчання не тільки грамотній мові, письму, а й «грамоті душі».

Наталя Львівна Забіла народилася в сім'ї, де любили музику та поезію. «Мій батько – згадує письменниця, – був сином академіка – скульптора Петра Забіли та троюрідним племінником українського поета, друга Т. Шевченка, Віктора Забіли. Нас у родині було семеро сестер і братів. Мама не вміла співати, а укладаючи нас спати читала вірші, які вона знала напам'ять, казки. Не дивно, що всі ми змалку любили малювати й читати, писати вірші та казки. Це було для нас найулюбленішою розвагою».

Богдан-Ігор Антонович початкову освіту здобував удома з приватною вчителькою. Нянею його була проста сільська дівчина з поетичною уявою, яка знала напам'ять багато віршів і часто розказувала вголос, а малий Богдан слухав і запам'ятовував, а іноді і сам починав творити.

Першою вчителькою байкаря Леоніда Глібова стала його мати – освічена і культурна жінка Орина Гаврилівна. Маленький Льолік з дитинства любив слухати казки баби Одарки. В його уяві настільки виразно вимальовувалися риси вдачі та звички казкових тварин, що хлопчиків навіть здавалося, ніби тварини і насправді говорять, є злі та добрі, бідні й багаті. Оселю Глібових ніколи не минали колядки, щедрівки, а Леонід любив слухати ці твори.

Велику роль тут відігравала прекрасна атмосфера сімейного співпереживання, співчуття та участь у тому, що відбувалося в книзі. Іншими словами, старше покоління виступало в ролі керівника читання для молодших членів родини. Можна сказати, що в суспільстві не зважаючи ні на які обставини вкорінювалася думка «сім'я розумна – сім'я читаюча...».

Гуманізація освітнього простору в Україні передбачає **оновлення традицій і впровадження інновацій на засадах національної ментальності та педагогічної спадщини**, яку заклали Г. Ващенко, М. Драгоманов, С. Русова, Г. Сковорода, В. Сухом-

линський, К. Ушинський та ін. Унікальність «педагогічної матриці» вітчизняної освіти, виховання полягає у створенні культуротворчого та дружнього соціуму для розвитку ідей виховання «рідномовного обов'язку» (І. Огієнко), моральності, духовності, гідності, справедливості, патріотизму, толерантності у нової генерації громадян нашої держави. Маємо намагатися зробити однодумцями різні покоління дітей на основі єдності в поглядах на духовні цінності з тим, щоб дитина-читач відчувала себе співавтором одного великого проекту, співучасником надзвичайного, цікавого, захоплюючого процесу, як друге народження та життя книги.

І не викликає сумнівів, що основні практики читання – «читання вголос» і «читання про себе», які проходять паралельно через всі епохи, трансформуючись і займаючи більше чи менше місце в загальному об'ємі читання в різні часи, треба підтримувати на загальнодержавному рівні.

Бібліотека може багато дати для розвитку особистості через читання в майбутньому, вона може допомогти в усвідомленні особистістю своїх здібностей і в розвитку її інтересу до будь-якої сфери діяльності, професії. Часто бібліотека допомагає проявитися позитивним якостям і здібностям дитини, які не були помічені в школі. Відповідальність того, що перші паростки мають бути помічені та підтримані, також лежить на дитячому бібліотекареві. Не випадають і не повинні випадати «важкі» підлітки. Ця дитина в бібліотеці зможе відновити свою душевну рівновагу.

У рамках Всеукраїнського проекту «Додай читання!» стартував марафон родинного читання «Тату, почитай!», ініціатором якого є громадська діячка, київська письменниця Євгенія Пірог. Партнерами проекту стали Національна спілка письменників України, Державний комітет телебачення та радіомовлення, книжкові видавництва. Підтримали його також українські письменники – Сергій Гридін, Катерина Єгорушкіна, Олександр Дерманський, Юрій Фалькович. Рівненська обласна бібліотека для дітей залюбки прийняла пропозицію долучитися до марафону, мета якого – привернути увагу громади та читачів до важливості татусевого читання. У листопаді на ранковій читанні до дитячої книгозбірні завітав Юрій Ширко – актор обласного академічного музично-драматичного театру. Для другокласників ЗОШ № 9 він

декламував уривок зі славнозвісного твору Всеволода Нестайка «Тореадори з Васюківки». Чому саме ця книга? Юрій розповів, що якимось, проходячи повз одного безхатченка, він помітив, що той сидить на тротуарі й читає стару пошарпану книжку й голосно сміється. Виявилось, що розвеселили його «Тореадори з Васюківки», з тих пір це одна з улюблених настільних книжок актора. Всім присутнім на заході читання додало позитивних емоцій, які позначилися на декламуванні дітьми віршів, прослуховуванні пісень, створенні малюнків. Все це мало тему «Тато». Діти зізналися, що для них таткові читання – це щось! А для багатьох татусів, які не знають як спілкуватися з дітьми, книга є прекрасним посередником і помічником, підказує теми для спільних розваг та підтримує емоційний контакт між рідними.

По місцевому радіомовленню оголошено започатковану на Білоцерківщині Київської області акцію «Читаємо малюкам на ніч».

Великою популярністю у дітей та їхніх батьків користується клуб любителів голосного читання «**Чарівна лампа**» в Львівській обласній бібліотеці для дітей. В рамках клубу діяв міні-проект «2013 секунд радісного читання», проводилися недільні читання для найменших «Слухаємо книгу». У затишній атмосфері, при чарівній лампі, у визначений час бібліотекарі читали дітям твори письменників-ювілярів: казки Грицька Бойка, Шарля Перро, Марії Людкевич, Сельми Лагерлеф, Марії Пригари, Наталі Забіли, а також вірші сучасних українських поетів з кращих нових книг, що надійшли до фонду бібліотеки та улюблені казочки на замовлення дітей. Пропонували дітям послухати Азбуку ввічливості, Азбуку хоробрості, Азбуку дружби, Школу доброти.

Щорічно на Львівщині проходить Загальнообласний день читання. Зокрема, один з днів був присвячений творчості письменниці Марії Людкевич, де читали її твори вголос, а також і сама письменниця брала участь у читанні.

Новий міні-проект Львівської бібліотеки «Казки від ляльки» є частиною великого проекту українсько-польської бібліотечної співпраці. Він створений і реалізується у співпраці з Публічною бібліотекою м. Тшебятова. Подарована польськими колегами лялька «розповідає» дітям польські казки і читає вголос кращі польські дитячі книжки.

З метою поширення організації, навчання бібліотекарів технологіям читання у всіх бібліотеках Львівщини під час травневого Форуму видавців відбувся дводенний інтерактивний семінар з різних технік читання «Промоції читання».

Потреби інтеграції України до європейського освітнього простору викликають зацікавлення державною системою захисту прав дітей на освіту, розвиток у зарубіжних країнах, оскільки вивчення їхнього досвіду сприятиме пошуку власного шляху у творенні виховної системи, врахуванні цінностей, що впливають із національного, культурного та суспільного доробку.

Бібліотекарі США розширюють роботу за програмою «Знайди і читай» («Reach out and read»), розроблену понад 15 років тому педіатром Бостонської міської лікарні. Кожному з батьків під час відвідування клініки з дитиною, починаючи з 6-тимісячного віку, рекомендується уважно підбирати книгу для читання вголос.

Багато бібліотек знайшли можливість забезпечити конструктивні способи виходу енергії тинейджерів (підлітків). Так, в громаді Лонг-Алейнд учні 7-9-х класів навчаються техніці читання вголос дошкільнят і проводять для них півгодинні читання протягом 6 тижнів влітку. Крім того, до усвідомлення того, що вони позитивно впливають на життя дітей, підлітки отримують рекомендації для роботи в службах муніципалітету, тощо.

Біля 2000 шкіл відвели час для програми «Читання ранком» в Японії, у рамках якої школярам пропонувалося читати улюблені книги вранці, перед початком уроків, щоб виробити звичку до читання. 23 квітня в Японії оголошено Днем дитячого читання.

В муніципальній бібліотеці м. Шалон Франції по суботах можна послухати казки. Є співробітник, що володіє мовою жестів.

Проект «Прочитай мені татку...» започатковано в Швеції. Реалізуючи проект «Це наші онуки» шведська організація сприяє розповсюдженню практики читання в дитячих садках та підготовчих класах представниками різних поколінь і заохочує їх приходити у дитячі садки та дитячі бібліотеки для того, щоб почитати вголос, або розповісти дітям казки. Читають майже годину кожного тижня і читають вголос для груп з 4-6 дітей. Мета проекту – познайомити між собою різні покоління та етнічні культури, вплинути на інтерес дітей до книги. Цей проект є спільним

між шведською організацією «Це наші онуки», системою дитячих садків, бібліотеками, навчальними асоціаціями і організацією «Книга для кожного».

Загальновідомі та постійні голосні читання «Ночі читання» в Німеччині.

«Читати разом» – це списки, які регулярно випускаються для батьків і дітей віком 6-10 років бібліотекою м. Гамільтон в Канаді. До списку додаються рекомендації про те, як залучати дитину до читання, як зробити цей процес веселим. Один з шляхів знову ж таки читання вголос. Хороший стимул для самостійної роботи з книгою – ситуація, коли старші читають молодшим. В Канаді також діє програма «Voekenpret» («Читаємо з задоволенням»), мета якої перш за все у тому [С. 33], щоб допомогти дітям іммігрантів. Для них відбуваються читання вголос (попередньо читців навчають цьому), а також розповідають казки, співають разом дитячі пісеньки.

В «Клубі читаючих батьків» (м. Плоцьк Польща) мами і татусі читають вголос дитячі книжки, а діти оцінюють їх. А в кінці каникул бібліотека організовує читацьку фаміліаду, в якій родинні команди в складі дитини та дорослого показують знання дитячої літератури.

В Австралії в рамках Національного року читання перед сім'ями, батьками ставиться мета – читати з дітьми вголос кожен день.

Отже, ви читаєте дитині вголос.

В перші 2-3 роки діти більше люблять слухати, а ніж читати, ще й тому, що процес читання їх стомлює, але все ж необхідно привчати дітей не лише читати, але й слухати, засвоювати та передавати почуте.

Пріоритети мають бути віддані тому, що ми називаємо «критичними роками» від народження та до 5 років, від 10 до 14 років. Все що відбувається, або не відбувається під час перших 5 років значною мірою визначає долю дитини на все життя. Зокрема, бесіда, читання дитини є найбільш ефективними імпульсами для її подальшого розвитку. Ще на першому році життя книги повинні стати частиною досвіду кожного малюка – як дослідили і прийшли до висновку американські вчені психологи, педагоги. Починаючи з колискових, віршів, «Матінки гусині», слова й

оповідання є життєво важливими для росту дитину як молоко матері. Кожна дитина, яка не зустрілася з кроликом Пітером, Допитливим Джорджем, Вінні-Пухом позбавлена необхідного і «недоогодована» – так вважають наші американські колеги [С. 8].

При цьому не можна залишити без відповіді два важливих питання «**що читати?**» і «**як читати?**». Якщо вибір – «що читати?» – батьки, спираючись на свій досвід, можуть вибрати класичний твір дитячих авторів, а для відповіді на питання «як читати?» потрібні навички та уміння, сформульовані професійними рекомендаціями. В процесі читання вголос потрібно досягти живості мови, інтонаційної відповідності. Мова «чужа» повинна бути читцем привласнена і стати «своєю». Треба повідомляти дитині в процесі читання про свої власні думки. Один із шляхів – посилити інтонаційну насиченість, а також вміння користуватися логічними паузами (психологічна пауза може виникнути на початку фрази – перед словами, всередині фрази – між словами та в кінці – після прочитаних слів). В третьому випадку вона затримує увагу на «озвучених» словах і образах, якби продовжуючи в мовчанні глибину їх значення. Вплив психологічної паузи в останньому випадку величезний. При читанні дітям важливо представити себе не стільки оповідачем, а скільки діючою особою, особливо, коли оповідання йде від першої особи.

Читання вголос – найбільш доступна, але й забута зараз форма роботи також із **молодшими школярами**. Між тим, в США ще в 70-ті роки була розроблена національна програма підтримки вільного читання та формування мотивації до читання, як засіб боротьби з неосвіченістю, в основі якої було саме читання вголос. Не дивно, адже це сприяє створенню образних уяв, впливає на емоційну сферу сприйняття, допомагає зацікавити дитину, викликає бажання продовжити читання самостійно. Але, вибираючи цю форму роботи з книгою, дуже важливо дотримуватися вимог. Читати чітко, виразно, не дуже голосно, але й не дуже тихо, дотримуватися пауз в тексті. Разом з тим, читання має бути розбірливим, емоційним, щоб тримати увагу дитини. Адже, відомо, що монотонність, одноманітність читання тексту або читання із запинками не можливо слухати, навіть, дорослому, яким би цікавим не був зміст.

Інколи, після читання можна обговорити з дітьми прочитане, але це не обов'язково. Більш дієвим є просто читання, без коментарів, яке дає можливість дитині самостійно осмислити текст. Можна запропонувати намалювати малюнки або доповнити читання вголос уривками з мультфільмів.

При проведенні читань, бібліотекар повинен слідкувати за наступними моментами: тривалість читання, враховуючи вік маленьких слухачів (в 1-2 кл. – 20-25 хв., в 3-4 кл. – 30-35 хв.). Якщо читання вголос супроводжується відеофрагментами, то їх доцільно показати в кінці заняття, оскільки зримі образи сильно впливають на емоції школярів і після них аудиторію важко заспокоїти. Але не варто застосовувати примус*.

Джим Триліз – відомий сучасний американський педагог, автор багатьох **методик прилучення до читання дітей та дорослих**, розробив ще в 80-ті роки минулого століття **«Нове керівництво з читання вголос»**, де обґрунтував питання для чого потрібно читати вголос. Праця була надзвичайно актуальною, оскільки в США тоді глибоко задумувалися над проблемами грамотності населення та розпочали наступальну діяльність в цьому напрямку. Актуальна ця праця сьогодні і для нас, коли падає інтерес до читання в Україні.

В цій проблемі криється актуальність нашої консультації, тому корисно звернутися до думок видатного педагога і підкріпити ними наші поради.

Отже, звернемося до думки автора. Для чого читати вголос? Як найбільш важлива галузь освіти читання стало в США темою більш ніж 1200 дослідницьких проектів щорічно, ще на початку 90-х років. Величезна кількість інформації поставила Національну академію освіти та Національний інститут освіти перед необхідністю створити в 1983 р. комісію з читання. Понад 2 роки витратила комісія, в складі якої були люди в області читання, навчання та розвитку дітей на вивчення двох десятків заслужуваних робіт, щоб зрозуміти, що приносить користь, а що ні та у 1985 році надрукувала доповідь «*Becoming Nation of Readers*»

---

* Антипова В. Б. Массовая работа в школьной библиотеке. — «Школьная библиотека плюс», 2008. — № 9. — С. 15-23.

(«Стаємо читаючою нацією»). Одним з основоположних висновків, зроблених комісією, був такий: «Єдиним найбільш важливим фактором для отримання знань, необхідних для успішного читання, є читання вголос дітям». Комісія виявила також переконливі докази читання не лише дома, але й в школі. Ця практика читання має продовжуватися з класу в клас. Батьки тоді вважали, як і зараз, «діти повинні читати їм, а не вони дітям». Молоді вчителі (яким самим не читали батьки) були здивовані «Читати з класу в клас?» для п'ятикласників, які вміють читати, Чи не буде це просто втратою часу? Поряд з яскравими підручниками, комп'ютеризацією та технічним оснащенням, що може зробити привабливого древня практика читання вголос? Відповідь проста – основні причини ті ж, з яких ми говоримо з дитиною – заспокоїти його, розрадити, повідомити про щось нове або пояснити щось, пробудити в ньому допитливість та надихнути, і робить мати це особисто, без допомоги неживої техніки. Друга причина, яка вказувалася і яка має важливість в епоху зростаючої безграмотності – визнання факту, що регулярне читання вголос розвиває у дітей навички читання, письма та усної мови й таким чином впливає на весь процес розвитку цивілізації.

«Як же домогатися виконання вищесказаного?» – ставить питання автор і відповідає: «Необхідно розвивати у дитини вміння сприймати почуття, адже однією з ранніх і основоположних у дітей є **здібність наслідування**». Вони наслідують те, що бачать і чують, і саме ця здібність дозволяє дитині у віці 1-го року 3-х місяців складати перші слова. До 2-х років лексичний словник розширюється та включає біля трьохсот слів і повторюється протягом наступного року, в кінці якого дитина вже розуміє $\frac{3}{4}$ побутової лексики. Навчившись говорити, дитина буде запам'ятовувати в середньому 10 нових слів у день. Багато молодих батьків не усвідомлюють свою роль в моделюванні ролі дитини, думаючи, що вони запрограмовані на автоматичне освоєння мови. І разом з тим дивуються як легко дитина повторює те, що бачить по телевізору, особливо рекламний ролик. Наприклад, просте прослухування «римовок» у роликах про ресторан «Макдоналдс», «Кока-колу», «Пепсі» дозволяє дошкільникам запам'ятати їх. Такий глибокий вкорінений успіх уважно прорахований реклам-

ними агентствами на Медісон Авеню, які платять від 50000\$ за хвилину за те, щоб бути впевненими, що ваша дитина у захваті від реклами. Адаптація до читання вголос споріднено продажі продукції під назвою «Читання». Джим Триліз рекомендує:

1. Читайте дітям, коли вони ще маленькі та здібні наслідувати, тому що вони бачать і чують.
2. Переконайтеся, що те, що ви читаєте, цікаве дітям, хвилює їх і може допомогти вам сформувати їх уяву.
3. Починайте читання вголос з певних уривків, щоб утримати увагу дитини, поступово збільшуйте об'єм тексту.

Коли дітям читають вголос вони приходять до школи з великим лексичним запасом, вмінням довше утримувати увагу, більшим розумінням друкованого матеріалу.

Якщо читання вголос таке корисне дітям і допомагає досягти таких результатів, чому воно не стало загальнозживаним – ставить питання автор і пояснює – два фактори сприяють тому, що читання вголос являється такою великою «таємницею» в області освіти – велика кількість відволікаючих моментів у домашніх умовах і синдром шкільного «тестування й вимірювання». Вони живлять одне одного та загострюють проблему. Учні, які основну частину часу проводять вдома за переглядом телевізійних програм читають мало. Такі «не читачі» погано вчаться у школі і, таким чином, їм потрібно більше навичок і зубріння, ефективність яких необхідно постійно оцінювати. Ці щоденні вправи розчаровують учня, підштовхуючи його до телевізора та віддаляючи від книги.

В США досліджено фактори, що відволікають від читання вдома, зокрема у 98 % випадках в американських будинках є 2-3 телевізори й вони працюють, в середньому 7 год. на день; 3-річний житель витрачає на перегляд телевізора стільки ж часу, скільки і 10-річний житель – 30 год. на тиждень. До цієї кількості необхідно додати кількість годин, що проводяться за переглядом відеофільмів, наприклад середній випускник дитячого садочку провів біля телеекрану 6000 год. Це більше, ніж необхідно для отримання ступеню бакалавра.

«Змагатися з таким впливом – **читати**, і це завдання, яке виконується. Ви, кожен сам по собі, можете прищепити бажання читати книги в сім'ї чи в класі. Якщо пластикова шухляда у вітальні

може захопити вашу дитину шоколадним злаковим сніданком або плюшевим ведмедиком, що розмовляє, ви маєте зробити в 40 разів більше, тому що ви – емоційна, розумна і любляча людина (на щастя, ще не винайшли телевізор або відеомагнітофон, який може обійняти дитину)...». І далі продовжує думку – «Ми живемо у світі, де недостатньо вміти відповідати лише на прості питання. Наш світ стає все складнішим. Учбовий план, націлений в основному на «зубрьожку» і придбання навиків досягає зворотного результату, учні, які знають як читати, не хочуть читати. Що відбудеться із суспільством, що через друковане слово передає знання від спеціаліста до спеціаліста, в тому випадку, якщо послідує покоління вибере «не читати». Інформацію про минуле і сьогодення вони беруть, в основному, з телевізійних передач. Це не можна назвати безграмотністю (невміння читати на рівні 4-го класу), це можна визначити як неуцтво, невігластво (культурна відсталість) і ця ситуація характерна для всієї культури» – пише (ще в 80-х р. минулого століття) Д. Триліз. Як показує міжнародне дослідження PISA більше половини учнів 7-х класів не могли пояснити смисл уривка, що складався з 3-х абзаців.

Отже, ми повинні знайти ключ до вирішення проблеми, **навчити хотіти читати.**

«Це головна складова всіх сфер діяльності – мистецтва, бізнесу, освіти, спорту. Чомусь ми забули принцип навчання: **важливіше змусити дитину любити й хотіти чогось, ніж примусити його вчити. Адже, бажання не дається нам від народження. Переможцями не народжуються, переможцями стають»** (Д. Триліз). Сотні тренерів беруть команди, що програють, виховують в них бажання приймати участь у чемпіонатах і вигравати. Бажання важливіше при навчанні читанню, тому що так само як і при грі на піаніно, читання вимагає накопичення навиків – чим більше ти тренуєшся (читаєш), тим більше ти домагаєшся, чим більше ти домагаєшся, тим більше тобі подобається цим займатися. Але практична діяльність передує всьому іншому, і бажання навчитися є необхідною умовою, і це бажання вчитися має прищеплюватися батьками, вчителями, бібліотекарями.

Описуючи свої труднощі при навчанні друкованому слову, лауреат Нобелівської премії Джон Стейнбек писав: «Люди, ви-

---

ростаючи, забувають про обов'язок – навчитися читати. Це, вважай, велике завдання, яке необхідно вирішити людському розуму й вирішувати його необхідно в дитинстві».

Яким чином можна привити дитині бажання читати? Розглянемо приклад продавця № 1 у світі, який відкриває новий магазин кожні 17 годин – Р. Макдональдса. Як йому вдалося гарантувати споживацький попит на його продукцію в світі? Дякуючи **безперервній рекламі**, що прославляє та вихваляє нові смакові якості. Американський бізнес давно усвідомив, що без реклами нічого не можна продати (середній дорослий в США піддається впливу 5000 аудіо- і відеоповідомлень рекламного характеру на день). «Країна, в якій 90 % дітей можуть читати і охоче це роблять, не така вже й недосяжна мета. Без сумніву, діти купляють те, що культура продає. Уявіть собі, чим могла б стати наша культура, якби американці продавали ідеї, слова і книги з тим творчим завзяттям, яке ми проявляємо, коли продаємо джинси, шампуні та рок-зірок» – пише автор. Отже, треба розповідати про читання, з першого року життя. А зазвичай справжній перший досвід знайомства з книгою відбувається у дитини в школі, коли вона сама починає вчитися читати – звук за звуком, слово за словом. Небезпека в тому, що у дитини немає можливості порівняти цей процес навчання читанню й вона починає думати, що це і є читання – аркуші з вправами, робочий зошит, картки з текстом, хрестоматії – цього не достатньо. Для передачі інформації необхідний хтось іще, хто б міг передати смисл й особливості оповідання учню. Після невдалого досвіду у середніх школах м. Чикаго, коли впровадивши в школах програму з читання «Mastery Learning» («Навчання майстерності»), базуючись виключно на підручниках, отримали через п'ять років негативний результат: половина учнів читали на рівні (і навіть нижче) молодшої середньої школи. З тих пір основна увага в школах США приділяється **літературним джерелам**, а потім вже підручникам. Збільшення числа вчителів і керівників, шкільних установ, що раніше вважали читання марнотратством цінного учбового часу, а тепер ставши прибічниками читання вголос, що знайшло відображення у доповідях (таких як «Стаємо читаючою нацією»), визнають важливість законодавчого включення читання в учбовий план. (З досліджень минулих років

за спостереженнями бібліотекарів лише 20 % батьків і 30 % вчителів регулярно читали дітям вголос).

Питанням – Чи впливає регулярне читання вголос на відношення учнів до книг і читання у порівнянні з тими учнями, яким не читають книг? Чи впливає це на їх бажання читати більше і самотійно? Чи допоможе це покращенню показників з читання? – була присвячена дисертаційна робота доктора Маріелен С. Косгроув (університет штату Коннектикут, США). Для цього були запрошені шість незалежних вчителів, які повинні були читати у 4-х і 6-х класах по 20 хв. (212 учням 3 рази на тиждень протягом 12 тижнів). Було створено 3 секції – художня література, документальна, поезія, з яких учні могли вибирати те, що їм сподобається. Художня література, після першого роману, стала найпопулярнішим жанром. Висновки показали не лише покращення по відношенню до читання вголос, самотійного читання та вироблення навиків у всіх 6-ти класах, але також «побічні» результати серед вчителів: один з них сказав, що за 20 р. вчительської роботи жодного разу не бачив шестикласників, що добровільно читають книгу після закінчення уроків. Цей вчитель регулярно запрошує читців у свій клас. Двоє учнів самотійно організували свої програми читання, ставши добровольцями, що регулярно читають книги першокласникам. Позитивний відгук був і від батьків, які цікавилися назвами книг, щоб читати вдома.

Комісія з читання в США також проводячи дослідження з'ясувала (80-ті рр. XX ст.), що учні 4-х кл. (90 %) витрачають на читання 1 % вільного часу, а на перегляд телепрограм – біля 33 %. Отже, таким чином перед нами читачі шкільних підручників, а не постійні читачі літератури. Якщо учню не читали книги, якщо день-у-день він чує лише тільки монотонно бубнять його однокласники у «відстаючій» групі, він, безперечно, завершить рік таким же відстаючим. Література вважається важливішим посередником – більше ніж телебачення, кіно, мистецтво або відео-проектор – тому що література наближає нас до людського серця. З двох форм літератури (художньої та документальної) **художня** в більшій мірі наближає дитину до життя і являє йому смисл життя. З цієї причини майже всі рекомендовані книги для читання вголос є художніми. Що ж такого є в художній літерату-

---

рі, що робить її близькою серцю? Тричі лауреат Пулітцерівської премії романіст і поет Роберт Пенн Уоррен (США) стверджує, що ми читаємо художню літературу, тому що нам подобається це, в ній є конфлікт – конфлікт є ключовим моментом нашого життя, він дає вихід нашим емоціям сльозам, сміху, любові та ненависті. І не можна забути важливу складову читання – задоволення, насолоду. В той же час стимулюється дитяча увага, розвивається увага, покращується слухове сприйняття, збагачується емоційна сфера, встановлюється зв'язок між письмом і читанням, з'являється позитивне відношення до читання.

Коли починати читати вголос? Діти, з якими не говорять енергійні та відповідальні дорослі, не навчаються правильно говорити. Діти, на питання яких не відповідають, можуть припинити ставити запитання. Вони не стануть допитливими дітьми. **І діти, яким не розповідають історії та не читають книжок, рідко прагнуть навчитися читати.**

«В якому віці можна починати читати дитині?» – це питання часто задають батьки. Задають й інше питання «Коли ви починаєте розмовляти з дитиною? Чи чекаєте ви, коли їй виповниться 6 місяців?». «Ми починаємо розмовляти з дитиною з моменту його народження» – гордо відповідають батьки. Але велика кількість людей не може собі уявити, що можна читати цим дітям. Якщо в цьому віці ви вважаєте необхідним говорити з ним, то цей вік дозволяє читати йому. Зрозуміло, що від народження до 6-ти місяців ми маємо справу не з «розумінням», а зі створенням умов для звикання дитини до голосу і вигляду книг. Давно відомо, що людський голос є дійсним інструментом для того щоб заспокоїти дитину (і вже доказано, що голос починає впливати на дитину ще до народження).

Загальна помилка батьків і вчителів – вони перестають читати дітям, коли ті вже навчилися читати самостійно.

З усіх якостей, якими повинен володіти вчитель, бібліотекар найбільш захоплюючим є його ентузіазм. Чи являєтесь ви ентузіастом книги? Чи бачать Вас діти з книгою в руках? Чи ділилися ви враженнями з дітьми про книгу. Чи читаєте ви (до вчителя) вашим учням журнальні статті або газетні замітки про те, що вас дуже зацікавило? Чи втрачали ви обережність і проявляли своє піднесення. І якщо ви не захоплені читанням – ви обрали не ту професію.

В якому віці дітям вже запізно читати? Ніколи не запізно, вони ніколи не будуть надто дорослими для читання, але максимальну користь ви можете здобути, коли їм два або шість років.

Бажання читати не народжується в дитині само по собі, воно вирощується батьками, вчителями та бібліотекарями.

Як читати вголос? Скажуть «що може бути простіше?». Взяти гарне оповідання та прочитати. Потім задати дітям кілька питань, а можливо самому пояснити прочитане. Однак, простота ця лише здається. Насправді, успіх читання вголос у більшій мірі визначається загальною культурою бібліотекаря, рівнем його педагогічної, сумлінної підготовки в усьому – від вибору матеріалу для читання до вміння невимушено, живо вести бесіду по прочитаному.

Хотілося б дати поради, зокрема молодому починаючому бібліотекарю. Перш за все, **ґрунтовно познайомитися з книгою, яку збираєтесь прочитати дітям.** Читання «експромтом» виключено. Завданням більш повного розкриття авторського запису буде слугувати все – загальний тон, ритм читання, інтонаційне багатство, міміка, жести. Має бути продумана і «композиція» читання. Вона складається з таких компонентів як вступне слово бібліотекаря, бесіда по прочитаному, пояснення незрозумілих слів, виразів, використання ілюстративного матеріалу. Бесіда «налаштує» дітей на слухання та надасть інтерес до твору. Це не повинно бути переказ змісту, ні витяг моралі по типу «зараз ми, діти, прочитаємо про хлопчика, який хотів обманути маму, і дізнаємося, що з цього вийшло». Корисно розповісти звідки взято пояснення (словника, енциклопедії, тощо), розказати про художника та показати його малюнки. Все це – читання вголос, розповідь про письменника та книгу, використання ілюстрацій – зробить голосне читання школою, в якій дитина вчиться слухати й розуміти художню книгу, що є свого роду мистецтвом. І ось читання закінчено, прозвучали останні слова оповідання. Що робити далі? Проводити бесіду чи ні? Буває по різному. Є книжки, враження від яких таке сильне, що порушувати його не потрібно. «Говорити, навіть, не хочеться» – зізнаються діти. В таких випадках обговорення твору краще відкласти. Але, в наступний раз, коли діти знову зберуться поговорити з ними про минуле читання.

Бібліотекарю відомо, щоб проводити такі бесіди, потрібен **постійний склад аудиторії**. А це питання надзвичайно важливе. Без школи, спільного плану з вчителем не обійтися. Краще всього, якщо вчителі приводитимуть свій клас у визначені дні тижня, або бібліотекар сам приходитиме до школи. На читанні може бути не більше 30-35 дітей. Читання разом з бесідою не повинно займати більше однієї учбової години, тобто 45 хв.

Бібліотекар не повинен читати дітям всі оповідання на теми запропоновані читачами. Можна вибрати лише одну тему або з кожної теми прочитати 1-2 оповідання. В основу можуть бути покладені інші ознаки – творчість письменника, жанр, місце дії («Зустрічі на Дніпрі»), час дії, професія героїв («Підкорювачі неба»). Але, як би бібліотекар не групував літературу, її відбір завжди має визначатися моральним змістом твору, його художньою цінністю.

Для інформації про голосні читання радимо поширювати серед дорослих, зокрема батьків, вчителів рекламні листівки «Читаймо дітям вголос», періодично змінюючи назву книг для читання (Додаток № 1, додаток № 2).

І наостанок. Для чого все це потрібно?

Про деяких людей говорять «товариський», комунікабельний, коректний, начитаний... Це показники того, наскільки людина може виразити себе, підтримати контакти з оточуючими. Постійне читання є основою цих навичок. Воно розвиває пам'ять, збагачує словниковий запас, формує особистий словник ділового спілкування і, на кінець, розкриває творчу жилку. Читання дитині вголос – незабутня **мить родинної єдності**. Пам'ятаєте, як в дитинстві, зручно вмовистившись біля мами чи тата, і взявши до рук улюблену книжку, ми разом поринали у чарівний світ читання? На жаль, швидкий темп сучасного життя залишає дітей і підлітків у зоні ризику через брак спілкування в родині. Навички, сформовані читанням дозволяють від Homo sapiens перейти до людини, яка цивілізовано і культурно висловлює почуття. Так дитина зростає особистістю з різнобічними інтересами, зможе легко адаптуватися в суспільстві, стати чуйною та турботливою, тощо. **Читання можна порівняти з огранкою діаманта.**

Подумаємо, дорослі, про це сьогодні, доки ваша дитина сприйнятлива до світу книг.

Читаймо дітям вголос!

Дитячі психологи і педагоги закликають батьків якомога більше читати дітям вголос. Численні наукові дослідження доводять, що існує прямий зв'язок між успішністю дітей в школі та традицією родинного читання. Зокрема, згідно з даними німецьких науковців 90% дітей, які демонструють відмінні результати у навчанні, згадують в анкетах про те, що батьки багато читали їм вголос. Однак традиція читання дітям вголос не лише економить гроші на репетиторів у майбутньому. Ритуал родинного читання – чудовий засіб плекання в сім'ї здорового емоційного клімату, налагодження тривких родинних стосунків. У сім'ях з давніми традиціями читання вголос веселих захопливих книжок є справжнім родинним святом, розвагою для дітей і дорослих.

Читання дитині вголос:

- налагоджує і зміцнює емоційний зв'язок між батьками і дітьми;
- вчить мислити, тренує здатність зосереджуватися;
- запобігає залежності дитини від телебачення, комп'ютера та інших інформаційно-технічних спокус;
- ефективно розвиває навички читання та отримування знань із книг;
- підтримує в добрій емоційній, мовній та інтелектуальній формі самих дорослих читців.

Щоб читання вголос мало належний ефект:

- намагайтеся читати щодня не менш 15-20 хв.;
- зважено добирайте літературу;
- попередньо готуйтеся до читання дитині вголос (знайдіть відповідні інтонації, правильні наголоси, не соромтесь читати емоційно);
- не припиняйте читати дитині вголос у молодшому шкільному та в підлітковому віці.

Автор, назва книги, вихідні дані

Чудовий вибір для читання вголос дітям років
Веселого Вам читання!

ЩО ЧИТАТИ ВГОЛОС (для дітей 6-12 р.)?

Кілька порад:

Вайброу І. Геройська книжка Малого Вовчика / пер. з англ. Орест Стадник. — Львів : Видавництво «Добра Читальня», 2008.

Замість безтурботного життя й безпечних розваг на нашого Вовчика чекає мандрівка сповнена небезпек, геройських вчинків та кумедних пригод. Він вже встиг полюбитися мільйоном дітей у всьому світі.

Гридін С. Федько, прибулець з Інтернету. Федько у віртуальному місті / С. Гридін ; худож. О. Шапкарина. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2011.

Герої, цієї історії – звичайні хлопці Сашко та Петрик – з волі зовсім не звичайного Інтернетного вірусу потрапляють у віртуальний світ, де їм доведеться зустрітися з жорсткими піратами, дикими людоджерами, голодними крокодилами та потворними чудовиськами. Побачити таких ворогів на екрані – далеко не те саме, що зіткнутися з ними віч-на-віч. Отож, чи зможуть хлопці подолати усі перешкоди і повернутися додому, а головне – чи зуміють вони зберегти свою дружбу в таких непростих випробуваннях?

Кіплінг Р. Про кішку, що гуляла як сама собі знала. Слоненя Ріккі-Тіккі-Таві / Р. Кіплінг // Львів : Видавництво «Добра Читальня», 2008.

Редьярд Кіплінг – унікальний письменник. Дотепні, захоплюючі таємничі казки, які він написав понад 100 років тому, залюбки читають та слухають сучасні діти. Його творчість існує ніби поза часом.

Ковальська К. Канікули прибульців із Салатти / К. Ковальська ; ілюстр. О. Мазур ; обкл. О. Шингур. — Львів : Видавництво Старого Лева, 2010.

У дітей на далекій планеті Салатта, виявляється так само є канікули. І їх треба провести весело та з користю. Отож, Го, Гоо та Гоо на старенькому міжпланетному човнику вирушають у подорож Всесвітом. І треба, було ж статися такому, що дідусь Карпо, гукаючи на своїх кіз Кашу та Лялю «Го-го, коза!». Мимоволі запросив прибульців у гості. А відтак уже почалися їхні спільні пригоди. Такі, що ого-го!

Ліндгрєн А. Пєппі Довгапанчоха / А. Ліндгрєн // Львів : Видавництво «Добра Читальня», 2008.

Якось одна маленька дівчинка не на жарт захворіла. Щоб розважити її, мама стала розповідати історії про пригоди найсильнішої, найвеселішої та найрудішої в світі дівчинки. Розповіді так сподобалися донечці, що вона просила читати їй ще і ще. Дівчинка швидко видужала, а з маминих розповідей вийшла книжка завдяки якій про неймовірні пригоди рудокосої дівчинки дізнався увесь світ. Маму звали Астрід Ліндгрєн, а її веселу героїню – Пєппі Довгапанчоха.

Стєнтон Е. Ви поганець, пане Гам! / Е. Стєнтон. — Львів: Видавництво «Добра Читальня», 2009.

Ця книжка отримала багато нагород і була визнана найсмійнішою дитячою книгою Британії у 2007 р. Вона про те, як на заваді підступних намірів буркотуна пана Гама стають відважна дівчинка Поллі та її кумедний приятель Фрайді Нежурись. «Ви поганець, пане Гам!» – чудовий вибір для читання вголос 6-12 літнім дітям. Веселого Вам читання!

Цікавими і повчальними для діточок будуть книги серії «**Для читання вголос**» видавництва «Майстер-клас». Наприклад, книжка Н. Деменкової «Жила собі одна планета». Самі назви оповідань з глибоким смислом: «Я друзів не продаю», «Землі потрібна любов», «Дружок і образа» (на друзів зла не тримати), «Про те, як з'явилася веселка» (а усмішка неба зветься веселкою), «Жужик і Мрія» (добре, що я мріяв літати, а не як Шарик про ковбасу!).

Також цікаві читання книг з серій «Літературні казки», «Веселі книжки», «Читання для реготання», «Чарівна країна – Оз», «Дивовижні світи».

Слід звернутися і до українських книг, які в 2014 р. потрапили до Міжнародного каталогу «The White Ravens» (Білі круки), який є переліком найкращих дитячих книжок із понад 40 країн світу. Зокрема, до списку потрапили видання: «Лісова пісня» Л. Українки, в оформленні Поліни Дорошенко; «Хто зробив сніг» Тараса та Мар'яни Прохасько; «Із життя хитрих слів» Романа Скиби.

Для сімейного читання вголос варто взяти: «Як виховати справжню людину» В. Сухомлинського; «Національне виховання в сім'ї» П. Щербаня; «Мистецтво, гречності О. Корніяки; «Український етикет» Н. Бічуї; «Поучення дітям» Володимира Мономаха.

Література

1. Безручко Н. І. Відродити історичні традиції сімейного читання в Україні / Н. І. Безручко // Світ дитячих бібліотек. — 2010. — № 1. — С. 23-26.
2. Винокурова Т. П. Виховання молодших читачів / Т. П. Винокурова // Шкільна бібліотека. — 2011. — № 4. — С. 92-94.
3. 20 кроків – щоб Ваша дитина читала: (пам'ятка для батьків, бабусь та дідусів) / Донецька обласна бібліотека для дітей ім. С. М. Кірова ; уклад. О. В. Хохлова. — Донецьк, 2010. — 11 с. — 50 пр.
4. Елисеєва М. Б. Ребенок-слушатель и ребенок-читатель [Электронный ресурс] / М. Б. Елисеєва. — Бібліогр. : с. 15. — Adobe Acrobat
5. Кашкаров А. П. Культивиреуем «вирус чтения» : из копилки семейного чтения / А. П. Кашкаров // Библиотечное дело. — 2008. — № 21. — С. 35-37. — Бібліогр. : с. 37.
6. Мелентьева Ю. П. Модели, практики и приемы чтения : эволюция во времени и пространстве / Ю. П. Мелентьева // Библиотековедение. — 2009. — № 1. — С. 59-64. — Бібліогр. : с. 64.
7. П'ятницька В. В. Читання в радість : формування навичок читання у початкових класах школи / В. В. П'ятницька // Обдарована дитина. — 2011. — № 7. — С. 11-18.
8. Русова С. Про колективне і групове читання / С. Русова // К. : Упр. школа. — [1917]. — 20 с. — Українська педагогічна бібліотека
9. Тилинкова М. Путешествие Синего чемоданчика : [мережевий проект розвитку дитячого читання] / М. Тилинкова // Библиотека. — 2011. — № 6. — С. 54-56.
10. Хамкова И. Ю. Мыслящий человек – человек читающий / И. Ю. Хамкова // Школьная библиотека. — 2008. — № 6-7. — С. 70-71.
11. Читаючі нації створюють читаючі діти : зарубіж. досвід / Нац. б-ка України для дітей ; авт.-уклад. О. Безручко. — Київ. — 2011. — С. 8.

Для чого читати вголос?
Консультація

Автор-укладач
БЕЗРУЧКО Надія Іванівна

Літературний редактор: О.А. Кадькаленко
Комп'ютерна верстка: Н.В. Ярчак
Підписано до друку 3.11.2015 р.
Зам. № 15. Наклад 75 прим.

Видавець та виготовлювач:
НБУ для дітей
вул. Баумана, 60, м. Київ, 03190
Тел/факс. 400-65-87, тел. 400-05-01, 400-70-91
<http://www.chl.kiev.ua>
mail: library@chl.kiev.ua